

Юрій ПАРШИН

професор кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів, доктор економічних наук, професор

Костянтин ЧЕРНОВ

Сергій РУСАКОВ

аспіранти кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів Інженерного навчально-наукового інституту Запорізького національного університету

ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ ЯК СКЛАДОВА СИСТЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Однією з основних рушійних сил процесу глобалізації є прямі іноземні інвестиції, які визначають динаміку та якість розвитку на різних рівнях, а саме на мега-, макро- та мезорівнях. Іноземні інвестиції надають імпульсу системі у своєму розвитку, оскільки несуть із собою нові технології, знання, навички роботи з новими бізнес-процесами та методами. Персонал отримує нові компетентності та уміння, що прискорює економічне зростання, змінює структуру капіталу та сприяє інтеграції у світову систему праці.

Зазначимо, що іноземні інвестиції – це всі види вкладень майнових та інтелектуальних цінностей іноземними інвесторами, а також зарубіжними організаціями вітчизняних юридичних осіб в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою отримання подальшого доходу. Кожна країна у світі зацікавлена в іноземних інвестиціях, незалежно від її економічного потенціалу.

Використання іноземних інвестицій – це об'єктивна потреба, оскільки будь-яка відкрита економічна система є інтегрованою в світову систему з міжнародним розподілом праці, переливом грошей в різні сфери діяльності, навіть такі, які є вільними для підприємництва. Створення сприятливих умов для збільшення надходжень коштів іноземних інвесторів є одним із пріоритетних напрямів національної політики в нашій державі.

З іншого боку, як відмічають деякі автори, роботи інвестиції можуть бути засобом втручання в економічний суверенітет держави, а отже, використовуючи цей інструментарій, можна впливати і на політичні рішення, що є прямою небезпекою та загрозою національній безпеці [1]. Також вченими звертається увага на те, що при розгляді та аналізі інвестицій необхідно звертати увагу на їхню якісну складову, оскільки саме їх зміст може викликати виникнення загроз для національної безпеки держави. Наша держава залишається привабливою для недобросовісних інвесторів, для реалізації їхніх схем, а отже є вразливою та потребує додаткових зусиль у питаннях регламентації інвестиційної діяльності.

Зазначимо, що Європейським парламентом та Радою Європи був прийнятий Регламент (ЄС) 2019/452, та починаючи з жовтня 2020 р. він набрав чинності [2]. Цим Регламентом було встановлено механізм перевірки прямих іноземних інвестицій у країні ЄС. Основною його метою було запровадження загальноєвропейського механізму для посилення координації та обміну інформацією щодо перевірки іноземних інвестицій у контексті питань безпеки та охорони громадського порядку. Запровадження та реалізація нового законодавства у сфері інвестування – це насамперед реакція ЄС на виклики, які виникають з боку іноземних держав та компаній, передусім китайських, щодо стратегічних активів в країнах-членах ЄС.

Прийнятий документ є рекомендаційним з метою заохотити співробітництво ЄС з третіми країнами щодо перевірки іноземних інвестицій і формування політик у цій сфері [4]. Цей Регламент не зобов'язує країни ЄС жорстко запроваджувати механізм перевірки іноземних інвестицій, але ті країни, які не матимуть такого механізму, повинні надавати звіти щодо надходження прямих іноземних інвестицій в свої країни. Більшість країн ЄС мають законодавство та узгодили відповідні процедури перевірки прямих іноземних інвестицій.

До основних аспектів перевірки входять:

- країна походження інвестицій;
- сектори, інвестиції в які підлягають обов'язковій перевірці;
- активи, в які спрямовуються іноземні інвестиції (підприємства, в яких інвестор має на меті придбати частку участі);
- тип інвестиційної угоди (прямі/непрямі, придбання/часткова участь);
- порогові значення придбання акцій національних компаній іноземним інвестором.

У той же час необхідно зазначити, що не всі іноземні інвестиції охоплюються відповідними перевітками щодо дотримання національної безпеки, оскільки відсутня система такої оцінки. Як правило, підлягають перевірці інвестиції, що спрямовуються в оборонну сферу, транспортну інфраструктуру, сферу телекомунікацій, фінансовий сектор, а також в сферу інформаційних технологій, які пов'язані з обробкою особистих даних.

Якщо проводити оцінку активності прямих іноземних інвестицій в глобальному масштабі, то слід зазначити, що за останні роки вони мають тенденцію до скорочення, і це насамперед пояснюється зниженням обсягів фінансових потоків та операцій у розвинених країнах. В доповіді про світові інвестиції [3] зазначається, що фактичні інвестиційні тенденції були більш позитивними, зі зростанням заяв про нові інвестиційні проекти у більшості регіонів та секторів. Прямі іноземні інвестиції в країнах, що розвиваються, збільшилися незначною мірою, хоча зростання було сконцентровано в декількох великих країнах з ринковою економікою. Обсяги інвестицій в країни, що розвиваються, залишаються на рівні 2022 року, а в країни найменш розвинені навіть скоротилися.

Якщо аналізувати надходження прямих іноземних інвестицій за галузями промисловості, то слід підкреслити, що вони збільшилися лише в інфраструктурі та галузях, які стикаються з необхідністю реструктуризації ланцюжка постачання, включаючи електроніку, автомобілебудування та машинобудування. Серед п'яти найбільших інвестиційних проектів слід виокремити три, які реалізуються в галузі напівпровідникових матеріалів у відповідь на глобальну нестачу мікросхем. Натомість інвестиції у сфері цифрової економіки за останні роки декілька сповільнилися та залишаються на рівні 2020–2021 років.

Кількість інвестиційних проектів в енергетиці залишилася стабільною [3]. Великі нафтові компанії поступово продають активи, пов'язані з копалинами, приватним інвестиційним компаніям і дрібнішим операторам з нижчими вимогами щодо розкриття інформації, закликаючи до нових моделей укладання угод для забезпечення відповідального управління активами. Глобальні ринки капіталу є кінцевим джерелом здебільшого інвестицій, необхідних для енергетичного переходу. Темпи зростання кліматичного фінансування на цих ринках сповільнилися, а поточні рівні фінансування залишаються недостатніми.

Отже, інвестиції є досить впливовим засобом втручання в економічний суверенітет будь-якої країни. Пріоритетними напрямками щодо покращення рівня інвестиційної безпеки України повинні бути: законодавче врегулювання питань запровадження системи оцінки впливу іноземних інвестицій з урахуванням найкращих міжнародних практик; збільшення капіталовкладень у стратегічно важливі для держави галузі господарства; покращення умов кредитування інвесторів за рахунок зниження процентних ставок; врегулювання податкових прогалин та протидія ухиленню від оподаткування; скорочення сектора тіньової економіки в межах податкового законодавства тощо.

1. Чорна А.М., Сядриста І.І. Інвестиційна безпека держави: правовий та економічний аспекти. *Актуальні питання забезпечення фінансової безпеки держави в умовах глобалізації* : зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 17 лютого 2022 р.). Харків, 2022. С. 205–209. URL : <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/37279326-fada-4088-9e28-f9056ffce6d6/content>.

2. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про здійснення іноземних інвестицій у суб'єкти господарювання, що мають стратегічне значення для національної безпеки України» від 03.02.2021 № 5011. URL : <https://ips.ligazakon.net/document/GI04232A?an=3>.

3. UN Trade Forum 2023 // Investing In Sustainable Energy For All. Ch. IV. P. 140–194. URL : https://unctad.org/system/files/official-document/wir2023_ch04_en.pdf.

4. Regulation (EU) 2019/452 of the European Parliament and of the Council of 19 March 2019 establishing a framework for the screening of foreign direct investments into the Union. *EUR-Lex*. URL : <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2019/452/oj?locale=en>.